

LBRIS

We know
books

GHEORGHI GOSPODINOV

Fizica tristeții

Traducere din limba bulgară și note de
Cătălina Puu

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea literară din care fac parte Ministerul Federal pentru Europa, Integrare și Afaceri Externe al Republicii Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, Grupul de Interes „Traducătoare Traducători” (Literaturhaus Wien), din însărcinarea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Serviciu Public și Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Agenția Slovenă de Carte, Ministerul Culturii din Republica Croația, Resortul pentru Cultură al guvernului Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Culturii din Muntenegru, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord, Ministerul Culturii din Republica Bulgaria, Târgul de Carte de la Leipzig, precum și Fundația S. Fischer.

traduki

PANDORA

Cuprins

Prolog	7
--------------	---

I. Pâinea tristeții

Vrăjitorul	9
Muuuu	16
Pâinea tristeții	18
Te urâsc, Ariadno	23
Consolare	24
Cuvinte trofeu	25
Leacul viu	27
Drum bun	29
Un culoar lateral	30
Scrinul memoriei	30
Fără musca pe căciulă	35
Pivnița poveștii	36
Loc de popas	43
Un scurt catalog al abandonurilor	43
La demisol	44
Dumnezeul furnicilor	47
Loc de popas	49
Dumnezeul-Furnică	50
O limbă fărâmicioasă	51
B	54
Cerneala simpatică	56
Un culoar lateral	57
Tată, ce e ăla minotaur?	58

II. Împotriva unui abandon: dosarul M.

Dosar	61
Virusi	67
Mit și jocuri video	68
Madona cu Minotaurul	69
Child-unfriendly	70
Copiii mâncați din mitologia greacă (Catalog incomplet)	71
P.S.	72
Vocea Minotaurului	73
Pledoaria de apărare a minotaurului	74

III. Casa Galbenă

Azil	77
Diagnosticul	79
Un culoar lateral	81
Fratele meu, Minotaurul	81
Puști	84
Mama fasolei	86
Sindromul Minotaurului	86
Istoria particulară a anilor '80	87
Problema sexului	90
O carte de bucate a tăcerii	95
Reîntoarcerea în orașul T.	96
Istoria oficială a anilor '80	108
Submarinul galben	110
Patru secunde din anii '90	111
Proiectele lui Gaustin	116

IV. Time bomb

(a se deschide după sfârșitul lumii)

Îmbătrânirea unui empatic	127
Trusă de prim ajutor pentru după sfârșitul lumii	129
Pregătire dublă	132
Un culoar lateral	135
Moartea este un cireș care dă în pârg fără noi	135
Adăpost antitimp	136
1 ianuarie	137
A se deschide după	139
Voyager	142
Alte capsule, alt testament	144
Cutia de carton numărul 73	146
Viitorul cu numărul 73	147
Purtători	149
Complexul lui Noe	150
Un nou realism	151
Amintiri despre mutat	153
Capsula-mamă	154
O boccea și o sticlă	154
...Și hexamtru	155
Albine și lilieci	156
Semne	160

V. Cutia de carton verde

Urechea labirintului	163
Fără față	166
Niciun animal nu ar face asta	167
Visul Minotaurului	170
Ireversibil	171
Poveste despre canibalul vegetarian	173
Despre mâncarea cărnii	175
Însemnări anti-anthropocentrice	176
Omor din neatenție	177
Miriam, sau despre dreptul de a ucide	177
Prin ochii salviei	179
Balega de bivol, sau sublimul este pretutindeni	181
Socrate în tren	182
Lucruri care nu pot fi colecționate (LISTA perisabilului)	186
Loc de popas	187
O veste dulce și o stridie	188
Sfârșitul minotaurilor	189

VI. Cumpărătorul de istorii

Traficanta de bebeluși	193
Cumpărătorul de istorii	194
Negustorul de ulei de măsline (Adevărul gol-goluț despre domnul G.)	195
Îngerul subpământean	200
Fiul îngerului subpământean	201
Cea mai frumoasă zi a șoferului Malamko	203
Vânzătorul de istorii	205
...Și istoria lui	207
Doi bărbați pun pariu a cui nevastă e mai credincioasă	209
Șeherezada și Minotaurul	212
Loc de oprire	214

VII. Toamna mondială

Urlet	217
The saddest place in the world	218
Descrierea unei fobii (Culoar lateral)	221
Lista răspunsurilor existente la întrebarea Ce faci?	223
Ce faci	225
Uite ce	225

Un loc gol	227
Un sfat din secolul al XIX-lea	229
Despre început și sfârșit: Berlin	229
Toamna mondială	233
Memorie pentru hoteluri	239
Liste și uitare	241
Un labirint și o alegere	242
Culegători de mușetel	244
Descrierea unei familii finlandeze de poeți la un prânz în Lahti	245
Tristețea face oasele casante	247

VIII. Fizica elementară a tristeții

Cuante ale oscilării	254
Întrebare din fizica cuantică a cititului	257
Experimente	257
Noi experimente	261
Listă	263
Epifanii	263
Migrația tristeții	266
Cuante ale îmbătrânirii	268
Mașina trecutului	278
Jurnalul Minotaurului	286

IX. Sfârșituri

Povestitorul și ucigașul său	293
Proces-verbal	294
Ce rămâne la final	295
Epilog	297
Început	299

...mixing
memory and desire...
T.S. Eliot, *The Waste Land*

*Genurile pure nu mă interesează prea mult. Romanul
nu e arian.*
Gaustin, *Un roman și nimic*

*Dacă așa preferă cititorul, această carte
poate fi considerată ficțiune.*
Ernest Hemingway, *Sărbătoarea continuă*¹

Prolog

Sunt născut la sfârșitul lui august 1913 ca ființă ome-
nească de sex masculin. Nu știu data exactă. Au așteptat
câteva zile să vadă dacă supraviețuiesc și abia apoi m-au
înregistrat. Așa făceau cu toți. Muncile verii erau pe termi-
nate, trebuiau adunate unele-altele de pe câmp, fătase vaca,
alte griji și cu ea. A început Marele Război. Am trecut prin
el în timp ce treceam și prin bolile copilăriei: varicelă, pojar
și toate cele.

Sunt născut cu 2 ore înainte de răsăritul soarelui, ca o
musculiță de oțet. Voi muri diseară, după apus.

Sunt născut pe 1 ianuarie 1968 ca ființă omenească de
sex masculin. Îmi amintesc în detaliu tot anul 1968, de la
cap până la coadă. Nu-mi amintesc nimic din anul în care
suntem acum. Nici măcar numărul lui.

Am fost dintotdeauna născut. Încă îmi amintesc înce-
putul Epocii de gheață și finalul Războiului Rece. Imaginea
dinozaurilor care mor (în ambele epoci) este unul dintre
lucrurile cele mai insuportabile pe care le-am văzut.

Nu sunt încă născut. Urmează. Am minus șapte luni.
Nu știu cum se calculează acest timp negativ în burta ma-
mei. Sunt mărișor, sunt mărișoară (încă nu îmi știu sexul)
cât o măslină, cântăresc un gram și jumătate. Coada mi se

1. Traducere de Ionuț Chiva, Editura Polirom, Iași, 2019, p. 7.

micșorează treptat. Animalul din mine se stinge, fluturând din coadă, care dispare. Se pare că sunt ales să devin ființă omenească. Aici e întunecos și confortabil, sunt legat de ceva ce se mișcă.

Sunt născut pe 6 septembrie 1944 ca ființă omenească de sex masculin. E vreme de război. După o săptămână, tata a plecat pe front. Mamei i-a secat laptele. O tanti care nu avea copii a vrut să mă ia și să mă crească, să mă adopte, dar nu m-au lăsat. Am plâns nopți întregi de foame. Îmi dădeau să sug pâine înmuiată în vin în loc de biberon.

Îmi amintesc că sunt născut ca arbust de măceș, potârniche, gingko biloba, melc, nor în iunie (amintirea aceasta e scurtă), brândușă liliachie de toamnă pe marginea lacului Halensee, ca cireș înflorit timpuriu, încătușat sub zăpada târzie de aprilie, ca zăpadă ce a încătușat un cireș amăgit...

Eu suntem.

I. Pâinea tristeții

Vrăjitorul

Și atunci un vrăjitor mi-a smuls șepcuța din cap, și-a băgat degetul prin ea și mi-a făcut, uite-așa, o gaură. Am început să plâng: cum o să mă întorc acasă cu șepcuța ruptă? El a izbucnit în râs, a suflat și, uite-așa, ca prin minune, șepcuța s-a făcut la loc. Mare vrăjitor...

Ăsta da magician, măi bunicule, mă aud spunând.

Pe vremuri li se zicea vrăjitori, spune bunicul, apoi au ajuns magicieni.

Dar eu sunt deja acolo, am 12 ani, cred că e 1925. Uite și bancnota de 5 leva, o strâng în pumn, transpirat, îi simt conturul. Sunt pentru prima dată singur la bălci și cu bani la mine.

Doamneloor și domniloor... Veniți să vedeți șarpele piton, are 3 metri de la cap la coadă și tot atâția de la coadă la cap...

Aoleu, ce șarpe să fie ăsta lung de 6 metri... Ei, ia așteaptă, încotro o iei fără bani, dă bancnota de 5 leva...

Dar eu am numai 5 leva, doar nu o să-i dau pe un șarpe...

Vizavi se vând pomezi, humă, vopsea de păr.

Vopseaaaaa pentru mustăți, miiint pentru prostime...

Da' cine e omul ăsta cu babe care se smiorcăie în jurul lui?

...Nikolcio, prizonier de război, și când s-a întors acasă, aude că nevastă-sa s-a dus cu altul, Nikolcio o întâmpină la fântână și îi taie capul, capul îi zboară și îi spune, bre

Nikolcio, ce-ai făcut... Ha, plângeți acum, babelor. Și babele plâng de-și rup cămașa de pe ele... Și mai luați-vă cartea cu cântece, ca să înțelegeți cu ce-a greșit ea, nevinovata de s-a prăpădit... Vanzătorul de cărți cu cântece. Bre, ce greșală o mai fi și asta...

Lume, lume, se îngheșuie în mine, eu țin banii strâns, să nu ți-i fure careva, a zis tata când mi i-a dat.

Stop. Agop. Sirop. Scris cu litere mari, rozalii ca siropul. Înghit în sec. Să beau unul...

Hai la cocoșei de zahăr... mă ademeneste necuratul, îmbrăcat ca o babă armeană. *Cine se pricepe aici se oprește...* Și acum? Sirop sau cocoși? Stau în mijlocul drumului, înghit în sec și nu mă pot hotărî. Bunicul meu din mine nu se poate hotărî. Uite de unde vine nehotărârea asta care are să mă chinuie. Mă văd cum stau acolo, slab, deșirat, cu genunchiul zdrelit, cu șepcuța găurită mai târziu de vrăjitor, cu gura căscată și ademenit de universul care mi se oferă în jur. Mă îndepărtez încă puțin, mă văd foarte de sus, în jurul meu umblă toți de colo-colo, eu stau, stă și bunicul, amândoi într-un singur corp.

Hop, o mână îmi smulge șepcuța de pe cap. Am ajuns la masa vrăjitorului. Stați liniștiți, nu o să plâng, știu ce urmează să mi se întâmple. Uite degetul vrăjitorului de partea cealaltă a materialului, aoleu, ce mai gaură. Mulțimea din jurul meu moare de râs. Cineva îmi dă o scatoalcă după ceafă atât de tare că îmi dau lacrimile. Aștept, dar parcă vrăjitorul a uitat continuarea istorioarei, lasă deoparte șepcuța găurită, își apropie mâna de buzele mele, o răsucesce și, doamne, gura mi-e ferecată. Nu o pot deschide. Am amuțit, cei din jurul meu se prăpădesc de

râs. Încerc să strig ceva, dar se aude doar un muget din gât. Mmmm. Mmmm.

Harry Stoev¹ a venit la bălci. Harry Stoev s-a întors din America...

Iar un bărbat bine făcut, îmbrăcat într-un costum orașenesc, străbate gloata care, supusă, îl salută și șușotește. Harry Stoev — al doilea Dan Kolov, visul bulgăresc. Picioarele lui costă un milion de dolari americani, spune cineva din spatele meu. Adversarilor le face o cheie dublă și îi sugrumă, nu mai pot mișca. Aa, îi zice priza mortală, șoptește al doilea.

Îmi închipui pehlivanii sugrumați, aruncați unul lângă celălalt pe jos, și simt că nu-mi mai ajunge aerul, ca și cum eu am fost cel prins în cheia lui Harry Stoev. Mă grăbesc să plec de acolo. Mulțimea îl urmează pe bărbat. Și atunci, aud undeva în spatele meu:

ATENȚIE, OAMENI BUNI! Copilul cu cap de taur. Minune nemaivăzută. Micul Minotaur din Labirint, la doar 12 ani... De cinci leva poți mânca, poți să bei sau poți să povestești toată viața ce ai văzut aici.

În amintirea lui, bunicul nu a intrat la Minotaur. Dar acum eu sunt în Bălciul acestei amintiri, eu sunt el, și ceva mă trage impetuos înăuntru. Dau bancnota de cinci leva, îmi iau la revedere de la șarpele piton și cei șase metri înșelători ai lui, de la siropul rece ca gheața de la Agop, de la istorioara lui Nikolcio prizonierul, de la cocoșei de zahăr ai babei armence, de la prinsoarea mortală a lui Harry Stoev și mă pierd în cort. La Minotaur.

1. Harry Stoev, Dan Kolov — luptători bulgari de wrestling, care au plecat la începutul secolului al XX-lea în America, unde au devenit celebri.

De aici înainte, firul amintirilor bunicului se subțiază, dar nu se rupe. El spunea că nu a avut curajul să intre, dar eu reușesc. A ținut acest episod doar pentru el. Dat fiind că mă aflu în amintirea lui, aş putea oare să continui eu drumul dacă n-ar fi fost el aici înaintea mea? Nu știu, dar ceva nu e în regulă. Mă găsesc deja în labirint, care se dovedește a fi un cort în semiîntuneric. Ceea ce văd diferă atât de mult de cartea mea preferată cu miturile Greciei Antice, cu ilustrații alb-negru, unde am văzut pentru prima dată fiara de Minotaur. Nu are nicio legătură. Acest Minotaur nu e înfricoșător, e trist. Un Minotaur melancolic.

În mijlocul cortului se află o cușcă metalică, lungă de vreo 5-6 pași și puțin mai înaltă decât un stat de om. Zăbrelele subțiri de metal au început să se înnegrească de la rugină. Înăuntru, într-un colț, sunt o saltea și un scăunel cu trei picioare, iar în celălalt colț — o găleată cu apă și paie împrăștiate. Un colț pentru om, un colț pentru fiară.

Minotaurul stă pe scăunel, cu spatele la public. Șocul vine nu din faptul că seamănă cu o fiară, ci că, într-un anume fel, aduce a om. Tocmai omenescul șochează. Corpul îi e adolescentin, la fel ca al meu.

În primul rând, păr adolescentin pe picioare, tălpi cu degete lungi, cine știe de ce mă așteptam să văd copite. Pantaloni scurți, decolorați, care îi ajung la genunchi, o cămașă cu mânecă scurtă și... un cap de tăuraș. Într-un ușor dezacord cu corpul, un cap mare, păros și greu. Ca și cum natura s-a răzgândit. Și a lăsat totul baltă la jumătate între taur și om, s-a speriat sau a fost distrasă de ceva. Capul ăsta nu e nici de taur, nici de om. Cum să descrii ceva ce limba șovăie să spună, stă la îndoială — om sau

taur? Fața (sau botul?) — alungită, fruntea — retrasă ușor, dar tot masivă, cu oase proeminente deasupra ochilor. (De fapt, așa este fruntea tuturor bărbaților din neamul nostru. La asta, fără să vreau, îmi trec mâna de-a lungul capului.) Mandibula îi e destul de proeminentă, plină, buzele, mult mai cărnoase.

Bestialitatea se ascunde întotdeauna în fălci, de acolo animalul pleacă ultimul. Ochii, din cauza feței (sau a botului) aplatizate, alungite și întinse spre lateral, i s-au îndepărtat unul de celălalt. Pe toată figura are un fel de puf cafeniu; nu barbă, puf. Doar către urechi și spre gât acest puf se îngroașă și devine blană, firele de păr îi cresc sălbatic și dezordonat. Cu toate astea, e mai mult ființă omenească decât orice altceva. Se poate vedea limpede o tristețe în el, tristețe pe care nu o are niciun animal.

Când se umple cortul, omul îl pune pe băiatul Minotaur să se ridice. El se scoală de pe scaun și privește pentru întâia dată mulțimea. Ne înconjoară cu privirea, rotindu-și capul, din cauza dispunerii laterale a ochilor. Mi se pare că se oprește asupra mea pentru câteva secunde. Nu suntem cumva de aceeași vârstă?

Omul care ne-a băgat în cort (poate proprietarul lui, sau tutorele) își începe povestea. Un melanj ciudat de legendă și biografie, pus la punct după multe repetiții pe la bălciuri. O istorioară în care vremurile se aleargă și se întrepătrund. Unele evenimente se întâmplă acum, altele într-un trecut îndepărtat și uitat. Spațiile se amestecă și ele; palate și pivnițe, regi cretani și ciobani autohtoni construiesc labirintul poveștii despre băiatul Minotaur, până când te pierzi în el. Povestirea șerpuiește ca un labirint și nu o să

mă mai pot întoarce niciodată pe urmele ei. Din păcate. O istorioară cu fundături, culoare fără ieșire, fire care se rup și neconcordanțe vizibile. Cu cât pare mai incredibilă, cu atât mai mult te face să crezi. Firul povestirii, palid și liniar, cum pot să-l transmit acum, fără magia acelei clipe, sună cam așa:

Helio, bunicul băiatului pe linie maternă, era responsabil de soare și stele; seara închidea soarele și le dădea drumul pe cer stelelor, așa cum scoți o turmă de oi la păscut. Dimineața aduna turma și dădea drumul soarelui să pască. Fiica soarelui, Pazifaika, mama băiatului de aici, cuminte și frumoasă, s-a măritat cu un rege, uite-acolo, la vale, pe insule. Asta se întâmpla cu mult înainte, înainte chiar și de războaie. Era un regat bogat, însuși Dumnezeu (al lor, de-acolo) își bea rachiul cu regele insulelor, se respectau unul pe celălalt, ba chiar conducătorul i-a făcut cadou amicului său un taur voinic, alb, o minunăție. Au trecut anii și Dumnezeu a cerut taurul ca sacrificiu. Dar regelui Minio (Minos, Minos... a strigat cineva) i s-a făcut milă și a hotărât să-l păcălească pe Dumnezeu și să sacrifice alt taur, la fel de voinic și de bine hrănit. Dar poți să îl înșeli pe Dumnezeu? Dumnezeu a aflat, s-a supărat, a tunat și fulgerat și și-a spus, vrabia mălai visează, o să vezi tu cu cine ai de-a face. Și a făcut în așa fel încât Pazifaika cea cuminte și credincioasă, nevasta lui Minio, să îl înșele cu această mândrețe de taur. (În momentul de față, în mulțime se aude un strigăt dezaprobat.) Și astfel se naște un bebeluș — la corp, om, la față, taur, cu cap de taur. Mama lui l-a alăptat și a avut grijă de el, dar încornoratul rege Minio nu a putut să treacă peste rușinea asta. Nu l-a lăsat inima să omoare bebelușul Minotaur, așa că a poruncit să fie închis în pivnițele palatului. Iar pivnițele astea erau un

adevărat labirint, un meșter zidar le construisese în așa fel încât, dacă intrai, nu-ți mai găseai ieșirea. Cred că meșterul era de prin locurile noastre, băiat de-al nostru, pentru că aici sunt cei mai buni, grecul e leneș. (Un murmur aprobator s-a auzit în cort.) Dar nici meșterul nu s-a ales cu nimic, însă asta e altă poveste. Au aruncat băiatul înăuntru, rupt de mamă și de tată; avea trei ani. Închipuiți-vă ce era în sufletul lui de îngeraș, în bezna cea neagră. (În acest punct al poveștii, oamenii au început să se smiorcăie, chiar dacă și ei făceau același lucru cu mucoșii lor, da, e adevărat că nu pentru totdeauna, îi încuia în pivnițele cu ziduri groase doar pentru o oră-două.) L-au băgat în întuneric, a continuat povestitorul, băiatul plângea zi și noapte, o striga pe mama lui. Până la urmă, Pazifaika a reușit să-l înduplece pe meșterul zidar, cel care a făcut labirintul, să scoată băiatul pe ascuns și în locul lui să pună un taur tânăr, unul adevărat. Dar asta nu scrie în carte, se aude atotștiutorul din mulțime. Asta, subliniază povestitorul, să rămână între noi, ca să nu afle regele cretan Minio despre înșelăciune, că el încă nu are habar. Astfel l-au eliberat pe băiatul cu cap de taur și tot pe ascuns l-au urcat pe un vapor spre Atena (același care mergea să ia șapte băieți și șapte fete pentru Minotaur). Coboară micul minotaur la Atena, acolo e găsit de un pescar bătrân, care îl ascunde în coliba lui, are grijă de el un an, doi și îl dă unuia de-al nostru, un păstor care iarna coboară cu turma lui de bivoli până în sud, aproape de Marea Egee. Ia-l, zice, că nu o să supraviețuiască printre oameni, poate bivoli o să-l accepte ca pe unul de-al lor. Ei, și păstorul ăsta mi l-a dat mie, acum câțiva ani. Nu îl vor nici bivoli, zice, nu îl acceptă ca pe unul de-al lor, se sperie de el, turma mi se împrăștie și nu îl mai pot ține cu mine.

De atunci, colindăm bălciurile cu bietul orfan, abandonat de mamă și de tată, nici om ca oamenii, nici taur ca taurii.

În timp ce se povestește, Minotaurul stă cu capul plecat, ca și cum povestea nu are legătură cu el, doar din când în când scoate un sunet ușor, gutural. Același pe care îl scoteam și eu cu gura ferecată.

Acum arată cum bei apă, ordonă stăpânul, iar Minotaurul, vizibil nemulțumit, cade în genunchi, își înmoaie fața în apă și soarbe cu zgomot. Acum salută-i pe oamenii aceștia buni. Minotaurul tace și se uită în pământ. Salută oamenii, repetă bărbatul. Abia acum văd că într-una dintre mâini ține un toiag cu o țepușă ascutită în capăt. Minotaurul deschide gura și mai degrabă mârâie un Muuuuu adânc, răgușit, neprietenos...

Cu asta, spectacolul se încheie.

Îmi întorc capul înainte să ies (ultimul) din cort și, pentru o secundă, privirile ni se intersectează din nou. Nu o să uit niciodată senzația că știu fața asta de undeva.

Afară realizez că gura încă îmi e ferecată, iar șapca, găurită. O zbughesc către teigheaua vrăjitorului, dar nici urmă de el. În felul ăsta am ieșit din amintire sau, mai bine zis, așa l-am lăsat acolo pe bunicul de 12 ani. Cu gura ferecată și șapca găurită. Oare de ce a trebuit să-și ascundă vizita la Minotaur?

Muuuu

Nu l-am întrebat nimic atunci, pentru că ar fi înțeles că pot intra în amintirile altcuiva, iar ăsta era cel mai mare secret al meu. Și uram Casa Galbenă, unde m-ar fi dus,

așa cum au dus-o și pe Mariika cea oarbă, pentru că vedea lucruri ce urmau să se petreacă.

Totuși, în mare secret, am reușit să aflu câte ceva de la surorile bunicului, șapte la număr, care veneau în fiecare vară să îl viziteze, slabe, îmbrăcate în negru, uscate ca niște lăcuste. Am prins-o o dată pe cea mai mare și mai vorbăreacă dintre surori și am început s-o descos cum era bunicul pe când era copil. Înainte, i-am cumpărat napolitane și limonadă, toate erau înnebunită după ceva dulce, și am primit povestea întreagă.

Atunci am aflat că bunicul a rămas mut în copilărie. Se întorsese de la bălciul satului și doar mugea, nu mai putea scoate niciun cuvânt. Mama lor l-a dus la baba Vracika, tămaduitoarea satului, să îi ghicească în plumb. Baba s-a uita la el și a zis — să știți că băiatul ăsta a tras o spaimă teribilă. A luat apoi niște plumb, l-a turnat într-un ibric de fier, l-a încălzit pe foc până s-a topit și a început să sfârâie. Când ți se face descântecul ăsta, plumbul ia forma celui care a produs sperietura. Frica intră în plumb. Pe urmă dormi cu el câteva nopți, apoi trebuie să îl arunci în râu, în apă curgătoare, ca să-l ducă departe. De trei ori a turnat plumbul baba Vracika, și de trei ori a ieșit un cap de taur, cu coarne, cu bot, cu de toate. L-a speriat vreun taur când a fost la bălci, a zis sora bunicului, veneau acolo să vândă animale din satele învecinate, bivoli, vaci, oi, turme întregi. Șase luni de zile nu a scos o vorbă, doar mugea. Baba Vracika venea aproape în fiecare zi, tămăia cu plante, ba l-au atârnat și cu capul în jos deasupra firimiturilor de la cină, ca să iasă frica din el. Au tăiat un vițel tânăr și l-au obligat să se uite, dar el a dat ochii peste cap, i s-a

făcut rău, și n-a văzut nimic. După șase luni, i-a trecut de la sine. Într-o bună zi a intrat în casă și a început să vorbească: Mamă, repede, Nera oarba a fâtat. Aveau o vacă cu numele ăsta. Așa i s-a descleștat gura. Bineînțeles, cele mai multe amănunte proveneau din intrarea mea ilicită în amintirea surorii bunicului. O chema Dana. Și mai ascundea o altă poveste, pe ale cărei culoare intrasem pe ascuns.

Pâinea tristeții

Îl văd limpede. Un băiat de trei ani. Adormit pe un sac gol de făină, în curtea morii. Un gândac zumzăitor trece aproape, pe deasupra lui, și îi tulbură somnul.

Băiatul deschide ușor ochii, încă îi e somn, nu știe unde se află.

Deschid ușor ochii, încă mi-e somn, nu știu unde mă aflu. Undeva într-un tărâm al nimănu, între somn și zi. E după-amiază, acea atemporalitate a după-amiezilor târzii. Duduitul regulat al morii. Aerul e plin de firifoare de faină, o ușoară mâncărime a pielii, căscat, întins. Se aud vorbe liniștite, monotone, toropitoare. Câteva căruțe deshămate așteaptă, sunt pe jumătate pline cu saci, totul e acoperit de praful ăsta alb. Un măgar paște în apropiere, e legat de picior cu un lanț.

Treptat, somnul se retrage de tot. Azi-dimineață, pe întuneric, a venit la moară cu mama și trei dintre surorile lui. El voia să le ajute cu sacii, dar nu le-au lăsat. Pe urmă a adormit. Ele probabil că au terminat, sunt gata fără el. Băiatul se ridică și se uită în jur. Nu le vede pe nicăieri. Iată primii pași ai fricii, încă invizibili, ușori, doar o presupunere pe care o respinge imediat. Nu sunt prin preajmă, dar

sigur se află înăuntru sau în cealaltă parte a morii, sau poate dorm sub căruță, la umbră.

Nici căruța nu e. Căruța aia vopsită într-un albastru pal, cu un cocoș desenat pe spate.

Și atunci îl cuprinde frica, îl inundă, așa cum umpli la cișmea ulciorul cel mic, iar apa se ridică, împinge aerul afară și se revarsă. Șuvoiul fricii e prea aprig pentru corpul lui de trei ani, care se umple rapid, iar în scurt timp nu mai are de-ajuns aer. Nici să izbucnească în plâns nu mai are putere. Plânsul cere aer, plânsul este o lungă și sonoră expirație a fricii. Dar mai are încă o speranță. Alerg înăuntru în moară, aici zgomotul e foarte puternic, mișcările grăbite, doi uriași albi toarnă boabe de grâu în gura morii, totul e învăluit într-o ceață albă, pânzele de păianjen din colțuri sunt grele cu făină, o rază de soare trece prin ferestrele sparte și înalte și pe lungimea acestei raze se poate vedea bătaia titanică a firelor de praf. Mama nu e aici. Nici vreuna dintre surori. Un bărbat corpulent, cocoșat sub greutatea sacului, aproape că îl ia pe sus. E certat și i se spune să iasă, pentru că îi încurcă.

Mamă?

Primul strigăt nici măcar nu e strigăt, se încheie cu
semnul întrebării.

Mamă?

Ultimul „ă“ se lungeste, pentru că și deznădejdea crește.

Mamăăă... Mamăăăăăăăă...

Întrebarea a dispărut. Deznădejde și furie, o fărâamă de furie. Ce mai e înăuntru? Nedumerire. Cum așa? Mamele nu-și abandonează copiii. Nu e corect. Nu se poate întâmpla asta. „Abandonat“ e un cuvânt pe care nu-l știe încă. Pe